

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1881.

Tečaj XXI.

Názorni nauk v drugem razredu ljudske šole.

5. Vaja.

Človeško stanovanje.

Rekli smo: Vsak človek, da more živeti, potrebuje stanovanja. Ljudjé stanujemo v hišah. Hiše so tedaj človeška stanovanja, to je: óna varna zavetja, kjer se odpočijemo od težavnega dela, in se obvarujemo dežja in mraza. Ljudjé si radi hiše zidajo blizu skupaj, da drug družemu lahko pomagajo. Več hiš skupaj imenujemo vas. — Ivanko, povédi mi, kaj umeješ, kadar izgovoriš besedo vas? — Vasi so različne: majhene in velike. Kdo mi zna imenovati kakšno vas? Imena vasi pišemo z véliko začetno črko. Kdo stanuje po vaséh? (Kmetje.) — Kmetji obdelujejo polje, zato jih imenujemo kmetovalce ali poljedelce. Kakšne so hiše po vaséh? Navadno nizke. — Iz česa so narejene? Iz lesa (so lesene). — S čim so pokrite? S slamo, pa tudi s škodlami. — S čim pa še pokrivajo hiše? Z opeko. — Ali so po vaséh tudi zidane hiše? Ti France, ti si domá v Dolini. Kaj je Dolina? Dolina je vas. — Čegava hiša v Dolini je zidana? — V velicih vaséh vidimo tudi cerkev in šolo. Kakšna je cerkev? Cerkev je višja od vseh drugih hiš. Iz česa je cerkev; iz česa je šola? Šolo imenujemo tudi učilnico. Zakaj? — Kaj vidite v vaséh navadno med hišami? Vrte, livade in polja. — Kakšna so dvorišča po vaséh? Prostorna. — Zakaj? Ker imajo kmetje po dvoriščih navadno še druga poslopja. — Kakšna? Hleve, stoje, skednje, kolárnice, svinjake, kurnike itd. — Kakšne so ceste po vaséh? — Ali so v vaséh tudi rokodełci in obrtniki? Po večjih vaséh je po jeden kovač ali kolár, mesar,

čevljar, sem ter tjà tudi kak trgovec. Vsaka vas ima svoje imé. Matijček, povédi mi imena vasi, katere poznaš! Kdo mi zna še povedati ime kake vasi?

Razven vasi imamo tudi še trge in mesta. Trgi so večji od vasi, a mesto je še večje kakor trg. Kdo mi zna povedati kako mesto? V mestih ne stanujejo kmetje, nego različna gospôda, trgovci, obrtniki in rokodelci. Hiše v mestih stojé druga poleg druge v lepih vrstah. Cesta med hišami se imenuje ulica. V mestih so uradniki, duhovni, učitelji, zdravniki, lekarji, trgovci, obrtniki in rokodelci. Andrejček, naštej mi rokodelce, katere poznaš! Rokodelci so: krojač, čevljar, zidar, tesar, mizar, mlinar, pekár, mesár, kovač, kolár, sedlar, ključaničár, steklar, lončar, tkalec, barvar, krznar itd. Vse te rokodelce zapisali bomo v spisovnice, a to prav lepo in čedno. (Učitelj naj zapiše imena na šolsko tablo in učenci drugzega oddelka jih lahko prepisujejo v svoje spisovnice.) — Kakšne so hiše v mestih? Visoke in lepe. — Iz česa so sozidane? Iz opeke in kámena. — S čim so pokrite?

Učitelj pové ob kratkem, kako se hiša zida, kdo jo naredi in česa je v zidanje hiš potreba. V razgovor pride: kamenje, opeka, apno, pesek, les, železo; tesár, zidár, ključaničár itd.

Različna poslopja: cerkev, učilnica, župnija ali farovž, sodnija, bolnišnica, gostilnica, vojašnica, gledališče itd.

Danes smo govorili o vaséh, trgih in mestih. Kako se pišejo imena vasi, trgov in mest? Imenujte mi nekoliko vasi, trgov, mest! — Kaj je vas? kaj je trg? kaj je mesto? — Kdo stanuje v vaséh, kdo v trgih, kdo v mestih. Katero mesto je pri nas na Kranjskem največje? Ljubljana. — Kako se piše Ljubljana? (Učitelj pokaže na šolsko tablo.)

Pri popisovanji posáameznih poslopij ne sme biti učitelj preobširen; vse naj pové le ob kratkem ter naj stavi kratka in primerna vprašanja, da otroci lahko odgovarjajo tacim vprašanjem. Takó na primer pri popisovanji šole: kaj je šola? Šola je poslopje. — Kje stojí šola? Sredi trga (mesta), ne daleč od cerkve. — Kako je sezidano? Čvrsto, prostorno, svetlo in prijazno. — Koliko nadstropij ima? Jedno ali dve. — Koliko sob? Čimu je šola? Čigavo poslopje je šola? Kdo mora za šolo skrbeti itd. — Take kratke popise naj otroci spisujejo v svoje spisovnice in se jih tudi na izust učé.

Pregovori in pravila. Kamen do kámena palača; zrno do zrna pogača. — Ako je v žitnici, še ni v izbici. (Za to ali óno delo je treba še mnogo truda in časa; delo še ni izvršeno.)

Uganke. Eden pravi: da bi bila skoraj noč! drugi: da bi bil skoraj dan; tretji: naj bo noč ali dan, zmirom enako trpim. Kaj je to? (Duri želé noč, da bi mirovale; okno dan, da bi zopet svetilo; tram mora pa noč in dan strop držati.) — Luknjica pri luknjici pa vodo drží; kaj

je to? (Slamnata streha.) — Pri nas imamo enega možá, ki leto in dan ničesar ne jé, pa vendar zmirom iz fajfe kadí. Kdo je to? (Dimnik.) — Vruhu strehe sedí in tobak kadí. Kaj je to? (Dimnik.) — Eno prosi noči, drugo dneva, a treko zmirom enako stoji. Kaj je to? (Vrata, okna in strop.) — Kdo zagleda najpred popotnika, pa mu vendar ne da nič jesti? (Streha.) — Ktera hiša nima oken ne strehe? (Polževa.) — (Tacih in enacih uganek je mnogo med národom in učitelji bi si za naše domače slovstvo obilo zaslug pridobili, ako bi jih zapisovali in v kacem primérnem časopisu priobčevali.)

Pripovedka: Kmečki deček je prišel z očetom v mesto, kjer sta ostala več dni. Precej družega jutra reče deček svojemu očetu: „Oče! tukaj ne vidim zjutraj zatega solnca sijati, in tudi ne slišim ljubih ptičic peti. Tukaj ne vidim zelenih gozdov, ne zelene trave, ki pokriva naše livade in travnike, po katerih se pasó pohlevne ovčice. — Tukaj ne vidim zjutraj, kadar vstanem, zelenega gozda, v katerem je vse živo in veselo. Tukaj ljudjé hitro hodijo po ulicah, a ne pojó veselih pesen, kakor pri nas domá, kadar orjéjo, travo sečejo ali kaj družega delajo.“

Oče mu začnó pripovedovati, da ne morejo vsi ljudjé živeti v vaséh, in da se tudi v mestih mnogo lepega vidi in mnogo prijetnega sliši, česar v vaséh videti in slišati ni.

„To vse je lepó, kar ste mi pripovedovali o mestu“, reče kmečki deček, „ali vendar sem jaz najrajše domá v naši vási, kjer je vse tako živo in veselo.“

Vsacemu se tam najboljše zdi, kjer je njegova zibelka tekla.

Pri tej obravnavi naj učitelj na tablo nariše: hišo, skedenj, cerkev, vrata, okna in orodje dotičnih rokodelcev.

Bernard Tomšič.

L. 1854. priobči v „Novic.“ l. 43 pustnega ponedeljka burko o ba-hačastem škricu, mestnem gizdelinu pa o godcu slepcu in prosti deklini Minki napisano „Izplačana prevzetnost“ (Kravcarjeva kerčma tare od derhali se norosti, — Krog pogernjenega stola jé in pije fantov dosti i. t. d.). — Nekaj Prešern po svojem „Kerst per Savici“, nekaj Žemlja po spevu „Sedim sinov“ vname Bernarda, da zloži največ v njunem merilu tudi dve večí epični pesmi. Perva je „Boj pri Vudački“. Povest v verzih, po Valvazorju l. 1575. Natisnjena v Prijatlu IV. teč. 1855 št. 9 str. 281 — 285 pa št. 10 str. 310 — 313. Po geslu: „Ne le po streli pade hrast, — Tud červ spodjé ga, mora past“ (Bulver) — pričenja spev tako-le:

V boj spremlja te modrica nevesela,
Turjaški Herbert! — Daj še enkrat ženi
Roko k slovesu, Meti zapuščeni,
Preden ločitve tromba bo donela.

Nazaj! — poglej Božnjakov brez števila,
 K jih vodi maščevav'c razkačen zlobe! —
 Zastonj! — alj vstraši skrite se hudobe,
 Ki je že velikane pomorila. —

Prekrasno se hudobi grob odpera;
 Pero, bodalc je njeno blo orožje.
 O da b' bil prej zadet od roke božje,
 Po kter'ga zduhi serčen Herbert vmera!

Naj, Engelbreht, ljubezen te tolaži
 Device, v zakon svet ti zaročene;
 Alj ječo in verige naj odklene
 Ti duh Culime v polnočni straži.

Le miloglasno boš, modrica, pela,
 Naj tudi smert junaka strašne boje
 Konča, vtolaži maščevavcov roje;
 Gorje ti Herbert! blagor ti dežela!

Kar je v tem predpevku (lirično) povedano ob kratkem, to v stancah (epično) razširjuje Bernard Tomšič v V. razdelkih z naslednjim pričetkom:

I.

Turjaški Herbert se pripravlja k boju
 Nasprot sovražniku keršanske vere;
 Čebel enako na številu roju
 Ga prot' Vudački — sliši se — pridere.
 Da bi primoral vunder ga k pokoju,
 V svoj grad Turjak junakov serčnih zbere. —
 Blo je jedila, karkolj kdo si zvolji,
 Od rok do rok poln hodi verč okoli.

Imel je Herbert sina dva, popeva se dalje. Stareji bil je odmenjen za na boj; mlajši bil je Engelbreht, vzrejevan z Meto, grofico Frangepani, katero je po grozni smerti njenega očeta Turjaški vzel bil v domači venec. Otroka — skupaj ljubeznjivo vzgojevana — sta se nevedé vzljubila. Zaljubil pa se je v Metico tudi Henrik, grajski oskerbnik. — Kedar se možaki pri obedu vnemajo zoper Turka, vstopi nenadoma mladi Engelbreht ter poprosi očeta, naj mu dovoli z bratom na vojsko, češ, i jaz znam nositi meč in škit! Oče ga ves ginjen objame, in Miroslav od Viš-njegore čestita deželi, dokler rodi tako pogumne sinove. — Ker domá posebej ne bode treba oskerbnika, veli i Henriku grof Herbert seboj, da bode mu za pisarja. Ali ta, ko vidi, kako se milo poslavljata Meta in Engelbreht, na tihem škriplje z zobmi ter sklene razbiti njuno zvezo.

II. Vojščaki kristjanski jezdiijo proti Podbrežju, iz Bosne pa se Turki zbirajo pri Vudački. Bilo jih je premnogo, vendar „Božanski Paša“, kteremu je Culima bila hčerka mila, po oglednikih poizveduje o kristjanih. Življenje ohrani le-tá staremu Simonoviču, kateri — nekdam v Turjaku v mladosti Engelbrehtu voditelj — bil je tedaj jednik pri Pašu vertnar. Nosil je seboj podobo svojega gojenca, v kojega se Culima

zagleda tako, da hoče ga iskati, dokler ga najde. Oča „Božanski Paša“ pa zaroti se maščevati nad Herbertom, kateri ga je pri Novemgradu na Horvaškem poprej bil slavno premagal, ter: „Kdor živega postavi mi nasproti, — Plačilo, pravi, hočem mu koj dati. — Če grozovitno jezo v njega stresem, — Potem deželi Krajski prizanesem.“ —

III. Proti Vudački vže se pomika Herbert s svojo vojno; pomočnikov po Henriku naročenih pa le ni. Sovražnika unstran Radonje je kot listja, kristjani so v soteski — v nevarnosti, torej pošilja oglednikov na turške strani. Tudi Engelbreht se derzne naprej v goščave, kar poklekne pred njim krasna devica; vsa srečna, da ga je našla, razodeva mu svojo ljubav, ali — grofič po perstanu opomnjen zaročene si Metice, prijazno odgovarja ter obrača jo domú. „Moj moraš biti, alj me smert naj mine“ — vzklikne Culima, kedar jej on zgine spred oči.

IV. Boj se pričénja, pomočnikov le ni; v Boga zaupaje krene jo Herbert, vzemši slovó od svojih sinov, z vojaki na most čez Radonjo; v hudem klanji pade Herbert — od zad presunjen. Engelbreht, da otme se sramotni sužnosti, izroči se Radonji, ali — kakor k pomoči za njim krasna deva v valove skoči. Bila je Culima.

V. Rešen je Engelbreht iz valov, ali Turkom v sužnosti. Zmaga se obhaja. Alah je bil z nami, vpijejo Turki, in rajajo krog sulic, na katerih je visela glava Herberta, Miroslava Višnjegorskega i. t. d. — Ni bil Alah z nami ne, spregovori žalostna Culima, junak ni pal z vašim orožjem, umoril ga je kristjan, sramote vredna je premaga taka! Kdo je kriv, da zmaga ni sloveča? divje kriči Paša. Iz množice Aga pripelja Henrika, češ, ta-le je po zvutih pismih znal muditi ponujene vojščake. „Herberta pa znak zabodel sem skrivaj, obljubil mi je Aga, Henrik sklene, da Paša bo zato poplačal mene“.

Zdaj v Pašu vname jeze se žerjavca,
Ter pravi: „Nočem tvoj dolžnik ostati;
Poplačati te vredno čem hinavca,
Telo čem pticam tvoje v hrano dati.
Zagrabite peklenskega zdajjavca,
Med zemljo in nebo ga 'mate djati.
Naj pozni pripovdujejo narodi,
Kak' narod Izlama zdajjavca sodi“.

Med jetniki po tem dejanji ugleda stari Simonovič Turjaškega Engelbrehta, pade prednj in objema mu noge. Paša starčeku da prostost, grofič pa mu naroča, naj gre na Turjak, naj tolaži mater, da smert očetova rešila je deželo Kranjsko, naj tolaži Meto, da zvést jej ostane celo v sužnosti i. t. d. Ime to slišavši zgine izmed množice deva in nekoliko pozneje prineso k Pašu mertvo Culimo. Skočila je čez skale zid visoki, deržeč v desni sliko mladenčevo. Paša spozná v njej Engelbrehta, ter se serdit maščuje nad njim.

Brez uma verže Paša se čez hčere
 Telo, obleko terga si in joka;
 Obraz kervavi nje s solzami pere,
 K življenju kliče mertvega otroka.
 O kak' bi rad za njega dal jezére! —
 Že ji odpera svoje krilo loka;
 Veli Culimo Paša zakopati,
 Potim — jetnike v Štambulj odpeljati.

(Gl. Valvaz. l. XV. pag. 488. Turjaški Hervard. Jezičn. XII. 1874. str. 3. „Novic.“ 1875. l. 19. 20.)

Slovani v gornej Šleziji.

(Po Jaromiru Hrubemu.)

Žalostno je pisati o Slovanih v Šleziji. Kajti le prelehko se spozná, da so tam tista tla, kjer se Slovani najbolj potujčujejo; vsaj sedanji veliki nemški kancelar Bismark odmeril je tamošnjemu Slovanstvu le samo dvajset let še, in l. 1896. nastopi čas, ko se v Nemčiji ne bo smelo čuti več slovanske besede. Da li je pa mogoče okoli 3 milijone slovanskih prebivalcev kar takó sè papirjem ponemčiti, o tem boste sodili, ljubi čitatelji, sami, ko vam njih razmere in njihovo žalostno stanje nekaj drobnejše opišem.

V Nemčiji nahajajo se ti-le Slovani: 1. Lužički Srbi (okoli 200.000 duš), 2. Moravci, ali kakor jih tudi imenujejo: Čehoslovani (okoli 70.000 duš), in 3. Poljaki. O zadnjih čem tukaj nekaj več spregovoriti, a le o teh, ki stanujejo v gornej Šleziji.

Šlezija, v katerej iz mej avstrijskih dežel ljudje v najgostejšem številu prebivajo, leži kot najbolj proti severju ležeča dežela na pruskej meji. Večina spada že pod prusko oblast. V ravninah, katerih pa se ne nahaja premnogo, je zemlja še dosti rodovitna, v hribih pa je peščena, ter le slabo povračuje trud marljivemu kmetovalcu. Opomniti pak moram, da ravnino že davno Nemci zavzemajo, in da so le zadnji kraji še v rokah Slovanov. —

Prvi dokaz, ki ga ugledaš na hiši poljskega kmetovalca v gornej Šleziji, je ubožnost. Hiše, v katerih se prav malo oknic nahaja, pokrite so sè slamo, a izgotovljene so iz lesa, kakor tudi cerkvica, ki se v tamošnjih vaseh nahaja; tudi zvonik je lesen. Pri potih in okoli hiš nahaja se mnogo dreves. So pa le samo dōbi, lipe, topōli, zlasti pa jelše in vrbe. Sadnega drevja bodeš tam le malo videl; morda je tega kriv óni veter, ki iz severne strani skoraj vedno piha, ter tudi razvitje sadnjega drevja zadržuje.

Nekaj posebnega je v poljskih naselbinah v gornej Šleziji, tudi spletanje plōtov. Ne izgotovljajo se pa ti iz lesá, ampak nasadé se le šibke

vrbove šibice, ki se potem čez nekaj let obrezujejo. A tudi plôtov je zelo veliko. Plot se nahaja gotovo okoli vsake hiše; cesta k skednju, ograjena je s plôtom, luža, kjer plavajo race in gosí, imá zopet posebni plot, posebnega zopet vodnjak, vrt in travnik, v katerem se po leti prešči valjajo.

V Šleziji se poljske vasice ne stiskavajo takó tesno skupaj, kot pri nas; le okrog cerkve, katere so gotovo mnogo stoletij stare, stojé še hišice nekaj bližje skupaj, ostale so navadno raztrošene daleč okrog.

Prebivalci v Šleziji, posebno slovanski, so zelo revni. V vasicah, ki štejejo okoli 1000 prebivalcev, je včasí komaj kacih pet domovanj, kjer imajo vozove in vprežno živino; a druga še tega nimajo. Tam se toraj še dandanes vidi, da je vprežena pri plugu ali brani kmečka žena ali hčer, ali da kmečki sinek z jednim junčekom, ali kravičko vzajemno vleče plug po njivi. To je pa mogoče le zato, ker je zemlja zelo peščena in ker jim predrago pride, da bi v to porabljevali živino, ktere je navadno le malo v obližju.

Glavni človeški živež v gornji Šleziji je krompir, ali podzemljice, ki mu tam pravijo — zemjóky; — zraven pa še tudi žito. Mesó jesti dozdeva se jim velika potrata, kajti to se prikaže na mizo le v največjih praznikih. Celó kruh se tam le redko nahaja. Žito melje si vsaka gospodinja sama domá na ročnem malinu, ki ga najdeš v vsaki hiši. Semelje pa se vse skup in iz moke, pesek debele, peče se potem kruh.

Posebno skrbno izrežajo Poljaki prašiče. Zlasti otroci morajo jih voditi po letu vsak dan na pašo, kjer se vsaki posebej priveže z dolgo vrvjo h kolu, v zemljo zabitemu, takó, da se okoli gredoč pase. V gorkih dneh umivajo jih z mrzlo vódo, po zimi pa nosé njih mlade v lastno hišo, kjer se jim prepušča topelj kot za pečjo. Te pa prodavajo potem kupcem, ki jih gonijo do Vratislave, ali celó do doljnega Berlina. Za dom si ga zakolje kmet le o božičnih praznikih, drugekrati nikdar.

Zarad vednega pomanjkanja najpotrebnejšega, kar je za življenje treba, je že skoraj prirojeno, da izobraženost ne more posebno cvesti. To pa se še zlasti v najnovejšem času lahko zapazi, ko je zavládala gledé šol nova nemška sestava.

Govor šlezskih Poljakov je najzadnejše narečje poljskega jezika. Poprej je imel še ta jezik pristop v šoli, a sedaj so se v Nemčiji vsi tuji jeziki iz šole odstranili, ter zavláda le nemščina. Šolstvo se sicer v Nemčiji marljivo goji; šolnine nij treba plačevati, a pošiljanje v šolo je zapovedano, in ako se to ne godi popolnoma redno, sledí kazen. Vendar Poljak iz te šole nijma nobenega dobička. Šola mu je kot najmočnejši posredek za ponemčevanje njegovih otrok; potujčevanje lastne krvi. Dete v šoli ne smé poljski govoriti (razun prvih dveh ali treh mesecev), na ulici ne smé po poljsko pozdravljati, sicer je kaznovano. Zapoveda

se celó otrokom, da morajo tudi domá sè stariši le nemško govoriti, da se tako naučé govoriti svoj nekdanji jezik, ki je bil baje nemški!?

Učitelji imájo pa tudi veliko skrb, da bi mladež nemško naučili; in res se marsikatero dete, po naukih, ki trpé do 14. leta, dosti odnarođi, kar se še potem pri vojakihi popolnem dokončuje. Poljaki se tudi ne zamorejo ponašati sè národnim duhovništvom, kar je kriv edino le zeló razvpiti „kulturni boj“, zarad katerega se ne more še gojiti skrb za národnost. Iz med 30 poslancev, ktere Šlezija na pruske zборе pošilja, ki so tudi često od Poljakov voljeni, nij niti jednega — Poljaka!

V gornji Šleziji izhajajo sedaj trije poljski časopisi, in sicer tednika „Katolik“ in „Gwiazdka Cieszyńska“ (Tešínska), in dvakrat v tednu izhajóči list „Gazeta gornoszlaska“. Katolika se tiska navadno po 5000 istisov.

Na božja pôta se morda nikjer toliko ne hodi, kakor v gornji Šleziji. Slab katoličan bi bil, kdor bi vsaj jedenkrat na leto ne potoval do katere cerkve božje porodnice. Naj znamenitejši kraj za to je Czeŝtochov. — Sicer pa se tudi šleske cerkvice ob nedeljah in praznikih vedno polne ljudi.

Vsa ta pobožnost pa vendar ne more ubraniti, da bi se národ ne ustrežal svojej največji nagnjenosti žganjepitju. Pije ga vse, ne samo možje, ampak tudi žene in otroci brez razločka. Mati uči žganje piti svoje dete že v zibelki. Je-li nepokojno in ako noče spati, dava mu mati toliko žganja, da se opojí in je vsaj do tega časa mirno, dokler se zopet ne iztrezije.

Posebno nagnenje imajo šlezski Poljaki tudi do plesa. Nij je nedelje, da bi v kaki vasi ne bilo muzike in tudi svatba ne mine brez plesa, ker muzika pri svatbi mora biti. Najbolj navadni národni ples, ki ga gotovo tudi vsak starec pleše, imenuje se kovat, a najbujnejši z med vseh: cygon (cigan). Komaj da zadoni znana melodija: „Zaviazali cygonovi oči, oči, oči“, — znajde se vže gotovo vse v paréh, ter pleše dokler muzika ne preneha. — Da bi se pa poleg godbe tudi kaj pelo, tega nij tam nikjer opaziti. Da možki ne pojó, to nij ravno preveliko čudo, ali da pa tudi deklice pri delu na polju nič ne pojó, to je vendar otožno. Res je, da si fant na paši še zapoje kakšno pesem; pa ako bližej pridete, čuli boste le, da je to nemška vojna pesem, ali tudi ktera od teh, ki si jih je bil v šoli zapomnil. A vendar je še bilo pred nekoliko leti tolikanj pesni med ljudmi, da so znašale prav veliko zbirko, ter so bile nektere iz med njih pravi biseri slovanske poezije.

Kakor národne pesmi, izginila je tudi národna nošnja in običaji. Da omenim le koledovanje o novem letu, iznašanje smrti in prinašanje majnika do stanovanja v spomládi. Ne zažiga se več kres, in božično koledovanje ima le čisto verski pomen, opravlja to mežnar, crkveni stre-

žaj, ali tudi učitelj, kot pripomoček za zbiranje božičnih darov. Pôje se pa pri tej priliki koledna pesen, s katero se voši hiši plodnost pri živini, obilost poljskih pridelkov in vsega, kar kmetovalca more razveseliti.

Poučevanje v naravoslovji.

(Dalje.)

Tretji dan.

Solnčni žarki, elektrika, zbudé toplote.

Po vsem tem oglejmo se danes še po četrtem viru toplote. Kateri je pravi vir toplote v naravi? — Da, solnčni žarki ne svetijo samo, ampak tudi grejejo in nekaterikrat celo pripekajo. Kateri del dneva sije solnce naj gorkeje? — Kako to? — Zakaj sije pa solnce zjutraj in zvečer manj toplo? — Na to se opira ne le vsakdanji, ampak tudi letni spremen toplote; kako bi to bilo? — Kako nastajajo razni pasi zemlje? — Ako držimo roko na solncu najprej paralelno in potem pravokotno, ali občutimo obojekrat jednako toploto? — Na gorah in krajih proti jugu obrnjenih, kakor tudi na strehah proti solncu nagnjenih, skopni sneg poprej, kakor na ravnem; kaj je temu vzrok? — Zapomnite si zakon: „Solčni žarki zbujaajo največ toplote takrat, ako padajo navpično, manj pa, ako od strani upadajo. S vžigalnim steklom dajó se solnčni žarki zbrati v majhino vnetilno piko ali ognjišče, ter tako napravijo največo vročino. — (Vžigalo naj se pokaže — poskusi z njim.) Dobodo se vžigala, s katerimi se zamorejo kovine topiti. (Največi vžigalo je ono od Parken-a v Londonu; ki tehta 118·72 klg., ima v premeru 1 m., ter topí celó platino in smaragd. — Arhimed je s vžigalom rimsko brodovje pred Syrakusom s mestnega obzidja zažgal. — V Parizu naznanja poldan top s vžigalom zažgan. Tudi vzbokla ali napeta očalna stekla zažigajo, ako jih solnčni žarki pravilno zadenejo, ter dostikrat velik požar napravijo.

Za koliko izbudil toplote že veste? Omeniti nam je necega.

Dostikrat se ob hudi uri pripeti, da se vendar vkljub silnemu deževanju poslopja in tudi drevesa z enim močnim udarcem vnamejo; od kod prihaja to? — (Strela udari, trešči.) Blisk je električna natorna prikazen; kot peto izbudilo toplote smemo toraj s kratko elektriko imenovati. Blisk (strela) gorljive stvarí, katere zadene zažge, žive ubije. Mogoče, da so ljudstva starodavnih časov na ta način spoznala ogenj, njega dobro in hudo gospodarstvo. — Prometej. — Blisk je električna iskra, katera hudo dé našemu očesu. — Okó jej ne more slediti; zdi se nam, kakor bi bila pot, katero blisk preteče, posuta z žarečim ogljem ali kakor bi mahal kdo z gorečo baklo sem in tja. (Črta za bliskom je

cikcakasta ali na ostre kote, ker blisk zrak pred saboj podí, ga zgostí, ter postane tako slab prevodnik in napravlja bliskovemu gibanju upor, zaradi česar on odskakuje ter svojo pot skozi nezgoščene zrakove sklade nadaljuje.) Največkrat odskoči blisk v drug oblak, in le malokrat se primeri, da pride električna iskra do zemlje, t. j. da na zemljo trešči. — Nasledki strele. — Dobri in slabi električni prevodniki. — Naredbe prevodnosti zoper strelo. — Strelovod. — Grom — (nastane vsled gibanja zrakovih skladeb, katero je blisk prevzročil). Bobnenje groma. — Ponaavljanje vsega! —

II. Razširjanje toplote.

Četrty dan.

Žareča toplota.

Toplota ima to lastnost, ki nam posebno na hvalo pride, da se sprijema z mrzlimi stvarmi. Ako položimo n. pr. vroče železo na mrzlo skalo ali v mrzlo vodo, tedaj gre toplota od vročega železa tako dolgo v kamen ali v vodo, dokler nista oba enako topla. Kovine privzemajo rade toploto, pa jo tudi naglo zgubé; svila, les, perje in pred vsim zrak pa jo le počasi sprejema, zato jo pa tudi dalj časa obdrží. Ako z jedno roko košček lesa, z drugo pa kos dratu ali šivanko v plamen držimo, bodemo mogli kmalo jedno roko umakniti ali pa stvar spustiti; katero neki? — Po plamenu segreti rudninski delki oddajajo svojo toploto bližnjemu, ta pa zopet naprej tako dolgo, da postanejo vsi jednako topli, in zato moramo stvar z roke spustiti, ker nas peče. Tako razširjanje toplote od enega dela do drugega zovemo voditev toplote ali gorkote. Ako se toplota v kaki snovi prav hitro razširja, imenujemo jo „dober prevodnik toplote“. Imenujte nekatere dobre prevodnike toplote! — (Rudnine). Kako bodemo pa nasproti imenovali stvari, katere le počasi sprejemajo toploto? — Imenujte nekatere slabe prevodnike toplote! — (Les, slama, papir, kožuhovina, volna, perje i. dr.) Med katere prevodnike vvrstujemo vodo? —

(Ako se po leti proti večeru kopljemo, tedaj čutimo, da je voda dostikrat še tako topla ali še boljše, kakor opoldan. Ko se je zrak takrat pa vendar že nekoliko ohladil, je voda vendar še svojo stopinjo toplote ohranila, in celo zjutraj je ona le malo od svoje toplote izgubila.) Med katere prevodnike hočemo toraj prištevati tekočine? — Ako pristavimo pisker vodé k ognju tako, da ga od zdolaj gorkota zadeva, toraj se prepričamo, da je zgornja voda že prav topla, ko je zdolna še bolj hladna; kako se te zgodi? — V vročih poletnih dneh je zrak pod drevsom vedno hladnejši, česar že na senci čutimo. Kakšen prevodnik toplote je tedaj zrak? — Se vé, da je le takrat tako, kadar je mirno in

ne veterno. Kaj se zgodi po vročih dneh, kadar začne veter pihljati? — (Hladneje postane.) Kako to? — (Zrakovi deli gredo naglo mimo našega telesa, in vsaki nas zadevajoči del odtegne in odvzame našemu telesu nekoliko toplote.) — Pahljač ali mahljač, ki ga imajo ženske.

(Dalje prih.)

Slovstvena naznanila.

V založbi in tiskarni Jos. Krajca v Novomestu so dobili novi napevi »Avgust Lebanovi — Glasi s Primorja«. Cena jim je 1 gl. Obseg jim je ta-le:

1. Molitev, zbor, besede Fr. Persičeve (2 strani).
2. Lahko noč, čvetospev, besede Ivan Zupanove (1 stran).
3. Podoknica, besede Avgust Lebanove, končuje se s peterospevom (1 stran).
4. Mornar, besede Fr. Preširnov. Na besede »Po morji barka plava« se začne samospev za bariton z brenčecim zborom. Konec ponavlja zopet motive iz začetka v čvetosglasnem zboru, a bariton molči 16 taktov, kar bi ne bilo treba pisati, kakor tudi v začetku ni pisano (4 strani).
5. Dekličovo hrepenenje, čvetospev, besede Fr. Zakrajšekove, se nam ne zdé primerne za ta čvetospev; glasé se:

„Mamka, oj mamka, več ne prestanem,
Nekaj na vrtu pokoplje me še!“
„Hčerka, na vrtu je lepa salata,
Stopi tja dol', pa nareži se je!“
itd. itd. — (1 ½ strani).

6. Dijaška, zbor, besede Fr. Persičeve, vredjen je napev za popotnico in ima 4 dele v sebi (2 strani).
7. V tihi noči, čvetospev, besede Sim. Jenkove (1 ½ stran).
8. Domovini, zbor, besede Praprotnikove (1 stran).
9. Sirota, besede J. Razlagove (1 stran).
10. V spomin Matiju Doljaku, zbor, besede Fr. Cegnarjeve (5 strani).

Zbirka je precej lično tiskana, napevi niso težki, nekateri bodo občinstvu tudi všeč, zato se je nadejati in želeti, da bi založnik, ki je za izdavo obilo žertvoval, svoje odškodovanje po rodoljubnih Slovencih.

Cerkvena glasba je zopet za jedno lepo domače delo bogateja. Gospod Krajčeva tiskarna v Novomestu, ki si vseskozi prizadeva, častno mesto zavzeti med kranjskimi tiskarnami, je natisnila in založila »Cerkvene pesmi v čast Sv. Rešnjemu Telesu« od P. Hugolin Sattner-ja. Zbirka obsega 1 tucat obhajilnih napevov za mešan zbor na besede: Hvali Sion Rešenika. — Molim te ponižno. — Zdaj o duša moja pevaj. — O kam, Gospod! — Duša moja, zdaj so tvoja last nebesa. — Jezik poj skrivnost častito. — Tu v kruhu vse svetosti. — Tukaj duša se ponižaj. — O Jezus božji sin. — Svetá Začetnik blaženi. — Zdaj se zbudi duša moja. — Kot po merzli studenčini. Ker se visokočastito knezoškofijstvo za povzdigo pravega cerkvenega petja verlo zanima, so ti napevi šli v cenzuro, ki je bila gotovo stroga, sicer ne bi bili dobili privoljenja za tisk. To je drugo tiskano delo našega marljivega skladatelja Sattner-ja, ki se odlikuje od njegove perve zbirke, zlasti kar se tiče znotranje vrednosti, kakor tudi zunanje oblike. Cena je 80 kr. Kjer imajo po cerkvah lepo vred-

jeno napredno petje, tam bodo te domače skladbe z veseljem pozdravljali, kajti ni dvomiti, da bi lepo predavani napevi ne priljubili se pevcem in poslušalcem.

Šolske novice.

„**O telesni kazni v šoli**“ posvetovalo se je »pedagogijsko društvo na Dunaji« in po dolgi razpravi sprejeli so z vsemi glasovi zoper 4 naslednje točke: 1. Telesne kazni so potrebne in naj se izvršujejo, a le pri dečkih. 2. Take kazni se ne smejo sploh za vse rabiti, ampak rabé naj se le tam, kjer opominovanje in svarjenje nič ne pomaga, in pri pregreških zoper čudorednost. 3. Otroci, pri katerih telesne kazni ne pomagajo, imajo se izročiti v posebne zavode za poboljšanje. 4. Učiteljem naj se daje postavna obramba, kadar izpeljujejo svoj posel, kakor se to godí pri drugih uradnikih.

Občni zbor „**deutscher Schulverein**“ je bil na Dunaji 13. febr. 1881. Predsedoval mu je dr. Weitlof, zahvalil se je navzočim za njih obilno vdeleževanje, rekel je, da se društvo varuje vsake politike, da so pri društvu učenjaki, dostojanstveniki izmed vojakov, sloveči državniki in nemški duhovni. Potem pravi, da od vseh krajev zahvalna pisma dobivajo, med drugim se glasi dopis iz južnih Tirolov: da otroci in stariši za nemški »Schulverein« vsaki dan molijo in njemu blagoslova od Boga prosijo. A dosihmal je pa še le podlaga za prihodnje delovanje postavil, 30—40.000 gl., ki so sedaj na razpolaganje, ne zadostuje; treba je vsako leto nad 100.000 gl. Konečno pravi, da bodeta Hans Richter in Hans pl. Bülov napravila velik koncert, in da je prvo volilo prišlo iz Trsta na korist društvu. Dr. Rudolf Maresch je poročal o gospodarenji z denarji in dr. Viktor pl. Kravs o ustanovih oziroma podpori šolam. Državni poslanec Adolf Wiesenburg je poročal o nadzorovalnem svetu in prosil odobrenja za društveno gospodarstvo, ki je bilo v redu. Govoril je še dr. Kopp ter vošil društvu razširjenja, a perovodja Pernstoffer je poročal o osnovi novih pravil, katerim je poglavitna točka, da se imajo razen osrednega vodstva na Dunaji osnovati skupine po krajih (Ortsgruppen). Govorili so še za lasten organ, in o odseku, ki ima agitirati za razširjenje društva. Volili so potem za prvomestnika dr. Weitlofa in 24 odbornikov. V nadzorovalen svet (Aufsichtsrath) jih je voljenih pet, in v odborno sodnijo zopet pet udov. — Med temi so imena n. p. dr. Adolf Promber, Jurij pl. Schönerer, Adolf Wiesenburg, dr. Gros i. dr., katera je slišati vselej takrat, kadar gre za nagajanje konservativni in federalistični stranki, in kadar se hlinijo, kakor da bili Nemci vznemirjeni. Tedaj v državnem zboru in v Schulverein-u jedne in iste osebe, tam vladi sitnosti napravljajo, tukaj pa za zatirano (?) nemštvo agitirajo, dasiravno so med njimi tudi lahko taki, ki ne mislijo na zdražbe in nemir med narodi. Nemci zgubljajo tal na južnih Tirolih in na Ogerskem; a pri nas so pri »Schulvereinu« le taki, kateri so v prvi vrsti germanizatorji, pri nas Nemcev nihče ne zatira, nemščina ni nikjer v nevarnosti, pač pa ošabnost in napuh nekaterih, ki se za nemštvo skrivajo. — Na Tirolih molijo za nemški »Schulverein«, pri nas na Kranjskem imamo tudi neke — v Sorici poslovenjene Tirolce, ti so letos ravno v veliki stiski, ker so pogoreli, kaj dobro bi bilo, ko bi se nemški »Schulverein« vsaj otrok teh pogorelcev spomnil, in tu bi res dobro delo storil; ako pa pri nas skrbi za to, da se domačini odrivajo, tujcem pa prednost daje, potem ga Slovenci ne moremo blagoslovljati.

Škole u Crnogori. Cetinjska varoška škola opravljena je iznova i sada je tako liepo uređena, da će služiti na diku Crnogori. Škola je dovršena 1. novembra, a predavanja su u njoj odpočela 3. novembra. U 1. i 2. razredu učitelj je protodjakon Filip Radičević, u 3. i 4. Simo Martinović. U školu se upisalo do 120 djece iz cetinjskog okruga, koja sa neopisivom radošću redovno polaze školu. — Glavna školska uprava poslala je u Podgoricu dvie valjane učiteljice Milicu i Persidu Ilić, da otvore djevojačku školu, u koju će se primati sve hrišćanske djevojčice, koje budu željele, da izučavaju srbsku školu i ženski rad. Osim te djevojačke škole postoji u Podgorici i osnovna muška škola sa četiri razreda i dva učitelja za pravoslavnu djecu. Za većinu djece turskog stanovništva poslan je u Podgoricu naročiti učitelj Dušan Brkanović. — Izišla je na Cetinju u tamošnjoj državnoj štampariji »Druga čitanka za II. razred osnovnijeh škola«. Istu je sastavio nadzornik škola g. Stevo Čuturilo.

Povišanje učiteljske plaće v Srbiji. O tem nam objavlja »Rodoljub« sledeće: »U Srbiji je vlada iznela predlog pred narodnu skupštinu o povišici i stalnom uređenju plate učitelja osnovnih škola. U vladinom je predlogu, da od sad bude 7 klasa (dozdaj jih je bilo 10), po kome bi prva klasa imala 2000 dinara (po naše oko 920 goldinarjev), a sedma 800 dinara (oko 370 gold. avst. vrednosti), a privremenim (nestalnim, začasnim) učiteljima bila bi plata 600 dinara (280 gold.). Taj je predlog upućen jednom odboru, koji ga je znatno preinačio (predrugao), no ministar prosvete je izjavio, da tako promenjen predlog ne može nikako primiti i ako na tom ostane, da će on trgnuti predlog natrag. Međutim se zaključio, da se i odborski predlog štampa (natisne) i tako se rasprava odloži, dok se i odborski predlog ne štampa. — Zaista (resnično) je već krajnje vreme, da se i tamo učiteljske plate poprave i da se narodnim učiteljima osigura (vtrdi) stalnost, da se ne moraju ma čijom voljom i ma zašto svaki čas premeštati, kao što je to do sad bilo. Ako koji zaslužuje kazan, može se on i drukčije kazniti, a ne premeštanjem, jer se tim načinom kazne u neku ruku i drugi, koji nikako ne zaslužuju kazne. Samo ako se učitelji dobro materijalno osiguraju i ako jim se zajamči, da se bez svoje volje ne mogu premeštati, onda će Srbija dobiti valjane i vredne učitelje, od kojih najviše zavisi narodna prosveta a po tom i materijalan napredak. (Pametna beseda na pravem mestu! Opomnja vred.) Nadamo se, da narodna skupština neće hteti biti manji prijatelj svojim učiteljima i školi, nego vlada.«

Bugarska. Na ženskom gimnaziju u Sofiji postala je naša zemljakinja, učiteljica zagrebačke više djevojačke škole, ravnateljicom. Kako je čitateljem poznato, dobila je početkom školske godine pomenuta učiteljica dopust na godinu dana, da se uzmogne za toga vremena ili priljubiti bugarskoj ženskoj mladeži ili se vratiti na svoje mjesto. Nu sposobnosti gospodjice Klotilde Cvetišićeve u Bugarskoj liepu se uvažuju, gdje joj se povjerava ravnanje zemaljskog zavoda — ženskoga gimnazija — i tako moramo biti pripralni, da nam se pomenuta učiteljica na višu djevojačku učionu vratiti neće. Nam nije to ništa neobična, što praktični Bugari toli znameniti zavod povjeravaju ženskoj; jer naobražena žena domisliti će se brzo i lahko mnogim kojekakvim potrebicam i lahko snaći u kojekakvih prilikah u kojih se mužkarac uzvrti kao piškor u loncu. Poznavajući njenu revnost i spretnost osvjedočeni smo, da će ona moći, bude li joj od poglavarstva pripomoći, uvažanja i poticaja, pokrenuti taj zavod pravom kolotečinom: da bude obrazovalište za uzvišeno zvanje žensko. Mi se čvrsto nadamo, da će

se u tom zavodu, kojim je uzela ravnati g. K. Cv. polagati prije svega temelj budućim dobrim suprugam, majkam i kućanicam bugarskoga naroda.

Kako nam je znano, gospodjica u svom plemenitom nastojanju i vrlo krasno napreduje, jer sviestni i za napredak ženske mladeži oduševljeni poglavári njezine predloge uvažuju i izvode, a ovo liepo susretanje naravno da njezinu i onako veliku revnost jošte pomnožava. Zato nije čudo, da ona već pomišlja na to, kako da se ustroji u Sofiji društvo za podporu ženske mladeži. U to ime predstavljali so ruski vojnički častnici, a i naša gospodjica je tudie sudjelovala svojim zvonkim glasom, kojim je umila i Zagrebčanom po koj časak zasladiti, te je tako čisti dohodak ove zabave navrnula ženskomu gimnaziju. Jedan se je dio pomenutih novaca upotriebio za nabavljenje učevnih sredstva, a preostalo kao glavnica za podporu siromašne ženske mladeži. Gospodjica, koja je liepo glasbeno naobražena, znati će ovim načinom još mnogo korist pribaviti siromašnoj ženskoj mladeži; nu znati će ona sigurno za koju godinu i onakvimi školskimi izložbami, kako se to čini na zagrebačkoj višoj djevojačkoj učioni, položiti dobar temelj glavnici u toli plemenitu svrhu.

Nije samo to, na što gospodična pomišlja, rada bi ona, da se obogati zavodska knjižnica, pa već smišlja način, kako da knjižnica bez novaca dodje do knjiga. Naša književna društva jamačno će se rado gospodjici odazvati, ako se u tu plemenitu svrhu na njih molbom obrati; a moći će takovim načinom lasno i kod ostale slavenske braće uspjeti.

2. prošloga mjeseca obdržavali su se izpiti na pomenutom gimnaziju. Izpiti nisu javni, nego ravnatelj, odnosno ravnateljica, prisustvuje izpitom, kako na koj sat prispieva.

Generalnim školskim inspektorom u Bugarskoj je Stojanov, muž upravo znanstveno naobražen, koj je polazio svenučilište pražko; on je i u ono tužno vrieme ustanka radio na književnom polju. On bijaše prije profesorom gimnazije u Vlaškoj, govori više jezika: hrvatski, francezki, njemački, česki, vlaški, turski i — razumiye se — bugarski. G. Stojanov je školski poglavar, komu nemanjka ni koje svojstvo, da razpozna revna i sposobna učitelja, a takova u velike cieni, njegov rad pohvalno priznaje, te ovako na uztrajnost potiče; svagdje, a osobito pred djecom izkazuje učitelju najveće poćitanje, te mu se na trudu i liepu uspjehu srdačno zahvaljuje. Naravno je, da ovakov poglavar, koji iskrenu volju i prave sposobnosti i uspjehe uvažavati znade i hoće, učitelja na rad potiče, da što više, ovakov poglavar usrećuje učitelje i djecu. Uz ovakova poglavara moći će domišljata glavica gospodjice Klotilde Cvetišićeve ženskim gimnazijem blagoslovno upravljati, te se — kako se čvrsto nadamo — kao Hrvatica ondje liepo ponieti.

(Hrvatski učitelj.)

D o p i s i.

Iz Novega mesta. V novomeškem šolskem okraji bodo drugi šolski tečaj učitelji imeli lokalne konference, in sicer v Novem mestu, v Trebnem, v Žužemberku in v Toplicah z učitelji okolic teh krajev, pri katerih se bodo razpravljale posebno pedagogične reči, potem tudi didaktika, kmetijstvo za šole na deželni i. dr.

Iz Ljubljane. 7. aprila t. l. bode imel odbor slov. učiteljskega društva ob navadni uri popoldne sejo, h kateri uljudno vabi vse g. g. odbornike društveno predsedništvo.

Ljudsko štenje v Ljubljani je pokazalo, da ima ljubljansko mesto 24.618 prebivalcev, iz med katerih je **18.313** s slovenskim občevalnim jezikom. Nemški jezik kot »umgangssprache« je vpisalo 5422 osob. Tujcev se je naštel 647. Poleg Slovencev in Nemcev se je naštel 87 Čehov, 6 Poljakov, 4 Hrvatje, 1 Rumunec in 138 Lahov.

Različnosti.

Gorke zime. Letošnja zima je v tem stoletju najgorkejša. Leta 1183. so bila sadna drevesa meseca decembra polna sadja in vinska trta je meseca februarja dozorela sladko grozdje. Leta 1288. so rastle vijolice meseca januarja v Kolinu, in ob reki Mosli je cvetela trta meseca aprila. Leta 1572. so drevesa meseca januarja obzelenela in februarja so imele ptice mladiče. Leta 1621. je meseca februarja vse cvetlo. Leta 1658. ni bilo ne snega ne slane. Leto 1782. je bilo zelo gorko, meseca decembra je grmelo kakor v avgustu, meseca januarja je bilo vse v cvetju kakor v majniku. Leta 1821. je grah meseca decembra cvetel in rež so konec maja želi, vina se je pridelalo v tem stoletju največ. V letih 1858 in 1866 ste bili zimi pomladi podobni. Letošnje leto je v Švici i na Nemškem tako gorko, kakor na Adriji. V tržaški okolici so nekatera drevesa meseca decembra v drugič obzelenela, trta je do 20 centimetrov velike mladike pognala, zelenjava je po vrtilah rastla, kakor po leti in vse drugo drevje je brstje poganjalo.

Znamenite zgodovinske letnice. Leta 81. je umrl cesar Tit i sedel na prestol Domicijan, 1. 281. zmaga cesarja »Proba« v Traciji, 1. 381. drugi splošni koncil v Carigradu in obsodba Macedonija; 1. 781. je Karol veliki praznoval v Rimu predpust in je bil krščen njegov sin Pipin; 1. 881. Karol III. je bil za cesarja kronan; 1. 981. cesar Oton je ukazal pomoriti na obed povabljenega gospode; 1. 1081. Cesar Henrik je oblegel Rim in zasedil predmestja; 1. 1481. je umrl Mahomed II. in Alfons, kralj portogalski; 1. 1581. združenje Nizozemske države, ko se je od španske odtrgala; 1. 1681. Strasburg se je podal Ludevitu XIV.; 1. 1781. Verska reformacija v Nemčiji po Jožefu II.

Šolsko štenje. Nemško z 41 milijoni prebivalcev ima 10.000 šol s 6 milijoni učencev; — Angleško s 34 milijoni prebivalcev 58.000 šol s 3 milj. učencev; — Avstro-Ogersko s 37 milj. prebiv. 30.000 šol s 3 milj. učencev; — Francosko s 37 milj. prebiv. ima 71.000 šol s 4 milj. 700 tisuč učencev; — Špansko s 17 milj. prebiv. 20 tisuč šol z 1 milj. 600.000 učenci; — Italija s 28 milj. prebiv. 47 tisuč šol z 1 milj. 900.000 učenci; — Rusija s 74 milj. prebiv. ima 32 tisuč šol z 1 milj. in 100.000 učencev. Potem pride na 1 šolo učencev: na Nemškem 100, na Angleškem 52, na Avstro-Ogerskem 100, na Francoskem 66, na Španskem 56, na Laškem 40, na Ruskem 36.

Vnanje države. Nesrečna smert ruskega carja razburila je vse vladarje; prvi morivec je ugrabljen, imé mu je Rusakov, še le 19letni dijak, tehnikar. Še bolj zanima svet novi car Aleksander III., ki je 14. marca bil v Kazanski cerkvi proglašen za carja. Novi car sluje kot iskren Slovan, kot nasprotnik Nemcev in prijatelj Francozov; njegov oča pa je bil največi podpornik prusko-nemške politike. Ni čudo toraj, ako se poroča, da je nemški cesar omedleval, ko je čul, da je njegov prijatelj mrtev, Bismark je pa v noči 2 uri stal pred telegrafom in svojim poslanikom telegrafiral, kako se jim je sedaj obnašati. — Francozi so pa zborovanje pri starejšinstvu pa tudi v poslanski zbornici iz sočutja do ruske cesarske rodbine častno ustavili; jednako storili so italijanski mi-

nistri in poslanci; angleški minister Gladstone pa je nasvetoval posebno adreso ali pismo do kraljice o resnobnem položaji, ki je tako naglo nastal. Vse to kaže veliko važnost prevrata na Ruskem!

Poskusimo še to! Ni ga skoro sredstva, katerega bi se ne poslužila tako zvana nemško-liberalna stranka, da odreka Slovanom ravnopravnost jezika po šolah in uradih. Naj je resnica ali laž, no, to je vse jedno, ako pomaga je dobro. V najnovejših časih je jedinstvo in celokupnost armade, katera bi imela škodo od tega, ako bi se po srednjih in višjih šolah poučevalo v drugem kakor v nemškem jeziku. Prosta pamet sicer tako misli, da znanje jezikov koristi povsod, vzlasti pa v armadi, kjer je večina vojakov Nenemcev. A drugače ti liberalni teoretikarji. Vojaški duh bi pri tem škodo trpel. Prašali bi vendar, kako so govorili tisti polki, ki so Avstrijo tolikrat rešili iz največih nevarnost, ali se je v tistem taboru od katerega nemški pesnik poje: »in deinem Lager ist Oesterreich« občevalo jedino le v nemškem jeziku? Jezik tedaj ni, ki pelje vojne do zmage in slave, tudi ne osemletna šolska dolžnost, marveč umni vojskovodja in njega modro ravnanje s podložnimi, n. pr.: Eugen Savojski, Radecky i. dr.

Razpis nadučiteljeve službe.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Radovljiskem. Na 4razredni ljudski šoli v Radovljici bode se nadučiteljeva služba s 600 gld. letne plače in s 100 gld. doklade in z odškodovanjem za stanarino stalno postavila. Prošnje se oddajajo do 15. aprila t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gspdc. Terezija Bahovec, bivša učiteljica v Ribnici, je postala stalna učiteljica na Igu. G. Jak. Pretnar, zač. učitelj v Srednji vasi v Bohinji, je na svojej službi stalno postavljen; ravno tako tudi g. Anton Maier v Kranjski gori.

Št. 6709 l. 1880.

Kranjskim občinam in kmetovalcem.

Slavna c. kr. deželna vlada Kranjska je deželnemu odboru naznala, da je državna osrednja drevesnica pod Rožnikom poleg Ljubljane pripravljena, vsako leto kaka dva milijona gozdnih sadik brezplačno oddajati občinam in posameznim kmetovalcem, ki se zanje oglašé.

Deželni odbor to prijavlja želeč, da bi se i občine i posamezniki v obilnej meri posluževali te dobrohotne ponudbe.

Ob enem je slavna c. kr. deželna vlada opiraje se na poročilo c. kr. deželnega gozdnega nadzornika izrekla mnenje, da z ozirom na neugodne dozdanje skušnje ni moči priporočati naprave občinskih drevesnic, katere bi vrhu tega poleg osrednje drevesnice pod Rožnikom bile popolnem nepotrebne. Vzlic temu pa se je c. kr. deželni gozdni nadzornik gospod Goll drage volje ponudil, da bode rad svetoval in pomagal občinam, ki bi vendarle resno hotele napraviti si drevesnico.

Od deželnega odbora Kranjskega v Ljubljani 16. marca l. 1881.